

İMAM ALİ (r.a) ALGILAR VE GERÇEKLER

Biz, direkt Ali hakkında hepimizi ilgilendiren ve Müslümanları ayırıştırmak için özellikle Şia tarafından konu edinilen meselelere ve hilafeti süresince Müslümanlar arasında yaşanmış olaylara, fitnelere değinelim.

Giriş

Kendisiyle ilgili en çok rivayet edilen, hem Şia'nın hem de Ehl-i Sünnet'in çoğunluğunun en çok sevdiği ve saydığı sahabenin başında Ali (r.a) gelir. Onun böyle bir konumda olması, hakkında olumlu-olumsuz rivayetlerin yapılmasına, dolayısıyla istismarına büyük bir zemin hazırlamıştır. Hatta Ali'nin (r.a), İsa Aleyhisselam örneğinde olduğu gibi, sevenleri tarafından çokça iftiraya ve istismara uğradığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

İşte bundan dolayı Ali (r.a) ile ilgili söylenen yüzlerle rivayetten sadece en önemli gördüklerimizi sunmaya ve bunlardan hangilerinin algı, yalan ve hangilerinin gerçeklerle bir ilgisi olduğunu özetlemeye çalışacağız.

Ali'nin Doğumu ve Müslüman Oluşu

Ali (r.a)'ın, Hicretten 22-23 yıl önce M. 600-601. yılları arasında Mekke'de (hatta Kabe'nin içinde) dünyaya geldiği rivayet olunmaktadır.

Ali (r.a)'ın babası Ebu Talip b. Muttalib, annesi Fâtıma bt. Esed b. Haşim'dir. Nebimizin amcaoğlu olan Ali (r.a), çocukluk yıllarını çoğunlukla onun yanında ge-

çirir. Nebimizin akrabalarını toplayıp onlara, kendisinin elçilikle görevlendirildiğini söyleyince, bu davete ilk ve tek icabet eden kişinin Ali (r.a) olduğu söylenir. Aynı zamanda İslam'ı ilk kabul eden dört¹ Müslüman arasında yer aldığı rivayet edilir.

Nebimizin Mekke'den Medine'ye hicreti zamanında Ali'yi kendi yatağına yatırıp, Ebu Bekir'i de yanına alarak evinden çıktığı bilinmektedir. Hicretin 2. yılında Nebimiz, Ali'yi kendi kızı Fâtıma annemizle evlendirir ve kendilerinden Hasan, Hüseyin, Zeyneb ve Ümmü Gülsüm adında dört evlatları olur.

Fâtıma annemiz vefat edene kadar Ali (r.a) başka birini kendine eş olarak almıyor. Fakat Fâtıma vefat ettikten sonra altı-dokuz arasında kadınla evlendiği ve bunlardan otuzdan fazla çocuğu olduğu rivayet edilmektedir.²

Ali'nin şecaati ve çarpışmalarda gösterdiği yiğitliği tartışılmaz bir gerçektir. Bununla ilgili tarih kitaplarında fazlasıyla bahsedilmekte, hatta Şii menkıbelerinde onun bu özelliği fantastik boyutlara taşınmaktadır. Bu yüzden biz, direkt Ali hakkında hepimizi ilgilendiren ve Müslümanları ayırıştırmak için özellikle Şia tarafından konu edinilen meselelere ve hilafeti süresince Müslümanlar arasında yaşanmış olaylara,

1 Hatice, Zeyd b. Haris, Ali, Ebu Bekir.

2 İbn Sad, Tabakat, III. s. 20; El-Mufid, el-İrşad, Kum.

fitnelere değinelim. Çünkü temeli Ali'nin siyasi konumu üzerinde kurulan bu gibi tartışmalar ve olaylar Müslümanlar arasında hep tartışılacak ve yaşanacak gibi gözükmemektedir.

Ali'nin Halife Seçilmesi ile İlgili Söylenenler

Nebimizin vefatından yıllar sonra onun yerine halife olarak geçmesi gereken şahsın Ali (r.a) olduğunu ve bu hakkın ondan gasp edilerek alındığını iddia eden yeni bir akım oluştu. Ali taraftarları anlamında söylenen bu Şii akımına göre hilafet, Allah tarafından Ali'ye ve onun soyuna verilmiş bir haktır. Onların böyle bir hakka sahip olduklarıyla ilgili ayet ve hadislerin olduğunu iddia etmişlerdir. İşte bu iddialarının başında 'Kadiri Hum' olayı örnek gösterilmektedir:

Kadiri Hum Olayı

Şiiliğin temeli Nebimizin vefatından sonra onun yerine geçecek olan halifenin kimliği üzerine kurulmuştur. Bu yüzden kendilerinin kabul etmediği liderlerin hepsini gaspçılar olarak nitelemiş ve yönetimlerine karşı muhalif, siyasi bir duruş sergilemişlerdir.

Şia'ya göre halife olacak şahıs, Nebimizin daha önce

"Kadiri Hum"da belirlediği Ali (r.a)'dır. Bu olay, daha çok Şii kaynaklarında yer almaktadır. Sünni kaynaklarından Buhari'de ve ilk hadis kaynaklarında bu olaydan bahsedilmez. Lakin daha sonraki İbn Hanbel ve Tirmizi'de kısmen anlatılmaktadır. En önemli tarih kitaplarında da (örn. İbn İshak, Taberi, Vakıdi, İbn Sad, İbn Hişam) bu olay zikredilmemektedir.

Olay özetle şöyle nakledilmektedir:

"Nebi (a.s), Veda Haccından dönerken yolda Mâide Suresi'nin 67'deki: **"Ey Allah'ın Elçisi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et: eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur."** ayeti iniyor. Şii inancına göre bu ayet, Resulullah'ın, "Ümmet Ali'nin velayetini kabul etmez ve dinden çıkar tehlikesiyle, meseleyi gizlemesi sonucu inmiştir." Artık ayet inince Resulullah Hac kervanını Kadir Hum'da topluyor ve: "Men kuntu mevlahu fehuve Aliyyun Mevlahu=Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır."- diyerek, Ali'nin imametini ilan eder. İlandan sonra da Mâide Suresi'nin 3. ayeti iniyor: **"...Bugün dininizi olgunlaştırdım, size olan nimetimi tamamladım..."** Sahabe ise kendi aralarında bu olayı hep gizlemeye çalışmışlardır."³ Aliyulkari, "Bunu böyle uyduranların Allah, iki yakasını bir araya getirmesin!" demektedir.⁴

İlk önce bu gibi rivayetlerde Nebimizin, Ali'yi kendin-

³ Kuleyni, "el-Kaifi", I/289.

⁴ Aliyul Kari, "el-Esrar, b.7, s.413.

den sonra halife tayin ettiğine ilişkin hiçbir işaret gözükmemektedir.

Hadis ve tarih kitaplarında Nebimizin, Ali'yle ilgili bu sözleri söylemesindeki asıl nedenin, *"Ali'yle ilgili dedikoduların, şikayetlerin artması ve özellikle Ali'nin Yemen'deki malların taksimini beğenmeyenlerin şikayeti sonucu"* olduğu nakledilmektedir.⁵

Ayrıca böyle bir iddia, Allah'ın Ali'yi halife tayin etmekle ilgili emri olmasına rağmen Resulullah'ın bu emri gizlemesi ve tebliğ vazifesini yerine getirmemesi anlamına gelmektedir.

Bir başka rivayette ise Nebimiz vefat ederken, Ali'nin kulağına gizlice bir şeyler fısıldadığı söylenmekte ve bununla Ali'yi kendisinden sonra halef tayin ettiğini aktarmaya çalışmaktadırlar.⁶

Hatta Nebimizin, vefatı esnasında kağıt ve kalem istediğini, lakin Ömer'in bunu engellediğini dile getirenler (Ehl-i Sünnet dahil) olmuştur ki bunların hepsinin Şii siyasetinin bir düzmesi olduğu kanaatindeyiz.⁷

Dolayısıyla Şia'ya göre, sahabenin çoğu Kadiri Hum olayını gizlemekle ve Nebimizin yaptığı vasiyeti engellemekle, Ali'nin halife seçilmesinin önünü almışlardır. Böylece çoğu münafık olan sahabenin baskısı sonucu Nebimiz de Ali de takiye yoluna başvurmuş ve konuşmalarını üstü kapalı şekilde yapmıştır.⁸

"Eğer Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi kendinden sonra halife olarak atamak istiyorsa bunun için gizli konuşma yapmasına, fısıldaşmasına veya yol üstünde tesadüfen gelişen bir olay üzerine bu iddia edilen sözleri söylemesine ve hiç kimseden çekinmesine de gerek yoktu. Veda Hutbesinde binlerce sahabe huzurunda bunu açıkça ilan

*ederdi, mesele biterdi."*⁹

Bir insanın kendisiyle ilgili Kur'an'da özel bir emir olduğu halde -üstelik böyle bir konuda- bu emri yerine getirmeyip takiye yapması, Allah'a karşı görevini yerine getirmemesi sayılır. "Esedullah=Allah'ın arslanı" künyesi verilen birine böyle bir şeyi yakıştırmak; bırakın böyle bir övgüye layık olmayı, sıradan bir Müslüman için bile hoş görülecek bir davranış değildir. Cesaret ve ilmiyle tanınan birisinin yakınında bulunanlara hep takiye ile davrandığını söylemek, o adamın cesareti ve ilmiyle alay etmek demektir.

Tüm bu söylentilerden çıkan sonuç; Nebimizin tebliğ vazifesini ve Ali'nin de yüklendiği görevi gerektiği gibi yapmadığı, görevlerini kötüye kullandıkları ve sahabenin büyük çoğunluğunun da ihanet ettiği anlamına gelmektedir. Nitekim Şia da buna inanmaktadır.

Peki, siz Allah'ın her emrini harfiyyen uygulayan Nebimizin ve bu emirlerde herhangi bir taviz tanımayan Ali (r.a)'ın kendilerine verilen bir emre uymadıklarına ve korkup takiye yaptıklarına inanıyor musunuz? Eğer böyle bir şey olsaydı Ali (r.a), Allah'ın verdiği hakkı onun elinden almaya çalışanlara karşı "Bu Allah'ın bana verdiği haktır!" diye savaştırmaz mıydı?

Dolayısıyla Nebimizin, kendinden sonra yerine herhangi birini seçmemesinin birçok hikmetleri vardır. Böylece devlet yönetimini seçme görevini de ümmetine bıraktığını göstermektedir.

Ali'nin Halife Seçilmesi

Ali (r.a)'ın, Nebimizin vefatından hemen sonra Ebu Bekir'in seçilmesine itiraz etmesi ve buna tepki göstermesi, onun doğal hakkı olarak görülebilir. Çünkü İslam'a en çok hizmet veren ve Nebimizin de en yakınlarından biri olan bir şahsın böylesi önemli seçimden haberinin olmaması, ona bu seçime karşı itiraz hakkı kazandırıyor. Bu yüzden Ali, Ebu Bekir'e biati

5 Buhari, Meğazi, 63; İbn Esir, Üsdül-Ğabe, "Ali" md.

6 İbn Sad, Tabakat, II. s. 242.

7 Eğer engellemişse onda "Size kendimden sonra Allah'ın Kitabını ve Ehl-i Beytimi vasiyet ediyorum" sözünü söylemek istemiştir, kanaatine nereden varıyorsunuz? Bu ve bunun gibi asılsız birçok rivayetlerle ilgili geniş bilgi edinmek için bkz. Aydın Mülayım/Kur'an'da Din Adamları, Süleymaniye Vakfı Yayınları.

8 Küleyni, "el-Kafi", c. II. s. 220.

9 Zeyveli, 150; Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Azimli, "Hz. Ali", Ankara Okulu yay. Ankara, 2016, s. 26-29.

geciktirmiş oluyor. Daha sonraları hem Ebu Bekir'e, hem Ömer'e ve hem de Osman'a biat etmiş ve hepsi ile birlikte uyum içerisinde yönetim ve akrabalık ilişkileri kurmuştur.

Osman'ın yönetimi döneminde, Emevilerin idareye geçerek diktatörlüğü ve zorbalığı yaygınlaştırdığı görülmektedir. Osman'ın bu başarısızlığı, Medine ve dışındaki tüm şehirlerde isyana sebep oldu ve neticede onun katledilmesiyle son buldu.

Birçok kaynak Osman'ın katledildiği gün isyancıların halife olarak Ali'yi seçtiklerini ve Ali'nin de alalecele bunu kabul ettiğini nakleder.¹⁰

Ali (r.a)'ın böyle bir şekilde hilafete gelmesi yani seçimini sağlam bir zemine oturtmaması, onun yönetime karşı birçok kargaşa ve isyanı beraberinde getirmiştir.

Ömer (r.a)'ın kurduğu şûrayı Osman'ın önemsememesi ve Ali'nin de tamamen kaldırması, onu sahabenin önde gelenlerine karşı yalnızlaştırmıştır. Birçok kaynak, bu sahabenin çoğunun Ali (r.a)'a biat etmediğini ve hatta oğlu Hasan'ın bile babasına hilafete geçmeye acele etmemesi gerektiğini söylediğini nakleder.¹¹ Fakat Ali'nin hilafete karşı olan bu isteği ve genelde isyancılarla ve sadece Medine halkının onayıyla hilafete gelmesi, onu yönetimi boyunca meşruiyetini savunmakla uğraştıran bir lider yapmıştır.

Ali'nin Siyasi Tutumu ve Mücadelesi

Ali (r.a)'ın bu şekilde hilafete geçmesi ve önde gelen sahabenin bazılarının ona biat etmemesi Müslüman

toplumun içinde körüklenmiş fitneyi yatıştırmadı. Özellikle, kendisi gibi halife olmak isteyen Zübeyir ve Talha, Ali'ye büyük sorunlar yaşatmaya başladı. Aslında Ali'nin bu ve benzeri sorunları yaşamasının altında yatan asıl nedenin, insanları siyasi yönden yönetmedeki başarısızlığı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Zübeyir, Talha ve bunlar gibi önemli sahabeyi, şûrayı oluşturup yönetimde yanına alıp, onların herhangi bir bölgede yönetimine izin vereceği yerde, onları karşısına alarak neredeyse kendine zorla muhalif yapmıştır. Bir de Medinelilerin ileri gelen sahabesiyle istişare etmek yerine kararları ya

kendi başına alır ya da Osman'ın katline iştirak eden Eşter'le alırdı. Ali (r.a), aslında Emevilerin Müslümanlardan gasp ettiği tüm mallar ve vilayetler konusunda daha hilafete gelmeden önce kararını vermişti. Şöyle ki, Osman daha hayatta iken Ali ona şöyle demişti: "Eğer hilafet elime geçerse Emevi valilerini kasabın pisliklerini temizlemek için işkembeyi silkelediği gibi silkeleyeceğim."¹²

Ali'nin zulme karşı acımasızlığının ve hakkı ayakta tutma tutkusunun, onu yaşanan olaylar karşısında acele ve olabilecek olumsuzlukları göz önüne almadan, istişaresiz kararlar vermeye ittiğini görüyoruz. İnsanları siyasi yönetim kabiliyetlerinden daha çok, takvasına göre görevlendiren ve bulundukları konumdan bu değerlendirmeye azleden Ali (r.a), her geçen gün muhaliflerini, düşmanlarını artırmış oluyor. Bu durumu gören sahabeden bazıları İbn Abbas da dahil, Ali'ye bir takım önerilerde ve nasihatlerde bulunsalar da Ali bunları dinlemiyor. Hatta kendisini Şam'a vali olarak göndermek isteyen Ali'ye, İbn Abbas'ın itiraz ettiği rivayet edilmektedir.¹³

İlk başta Osman'ın katline hak veren bir kısım sahabe, hatta başta Aişe annemiz, Zübeyir, Talha ve İbn

Ali taraftarları anlamında söylenen bu Şii akımına göre hilafet, Allah tarafından Ali'ye ve onun soyuna verilmiş bir haktır.

10 Taberi, Tarihi Taberi, IV, 429.

11 Taberi, Tarihi Taberi, IV, 431; Geniş bilgi için: bkz. Mehmet Azimli, "Hz. Ali", Ankara okulu yay. Ankara, 2016, s. 46-49.

12 İbn Sad, Tabakat, V. 32.

13 Taberi, "Tarihi Taberi", c. III, s. 571.

Ömer gibi sahabe olmak üzere daha sonra Osman'ın katillerinin cezalandırılması bahanesiyle Ali'ye karşı geldiler.¹⁴

a. Cemel Savaşı

Hakimiyete ve zenginliğe kavuşan Arapları idare etmek Ali gibi mütevazı biri için çok zor olsa gerektir. Makam, mal hırsı ve kabilecilik Araplar arasında yeniden hortlamıştı. Kardeşi Akil bile kendisine mal vermediği için Ali'yi terk etmişti.¹⁵ Yanındakilerin (Haşimiler dışında) çoğu isyancılardan, yeni Müslüman olmuş bedevi Araplardan ve Kureyş düşmanlığı ile bilinen Yemenlilerden oluşuyordu.

Ali (r.a), alelacele valilerini tüm vilayetlere gönderdikten sonra, biatı bozan ve Osman'ın kanını bahane ederek kendisine itaat etmeyenlerin isyanını bastırmak için ordu toplamak zorunda kaldı. Çok acı verici bir haldir ki ilk defa bu ordu Müslümanlara karşı hazırlanıyordu, hem de içinde birçok sahabe, başında da Nebimizin eşinin bulunduğu bir orduya karşı... Cemel Savaşı adını alması işte bu ordunun önündeki deveden dolayıdır. Bu devenin üzerinde hevdecin içerisinde oturan kişi, Nebimizin zevcesi Aişe anamızdı. Böylece Ali'ye karşı isyan eden orduya öncülük ediyordu.

Bu savaşta Ali (r.a)'ın tarafı haklı olmasına rağmen, Ehl-i Şia Ali'nin haklılığını, Aişe annemizin, Talha ve Zübeyir'in de haksızlığını göstermek için birçok rivayet uydurmuştur. Bu rivayetler Ehl-i Sünnet tarih kitaplarına hatta hadislerle de sirayet etmiştir.¹⁶

14 Aişe annemiz Osman'la ilgili: "Öldürün şu bunağı!" dediği ve ölümüne sevindiği rivayet edilir. Benzer sözleri Talha ve Zübeyir'in de söylediği hatta Osman'ın öldürülmesinde yardım ettikleri bildirilmektedir. (İbn Asem, el-Futuh, Beyrut, trz. II. 420).

15 Taberi, "a.g.e.", c. IV. s. 409.

16 İbn Kesir'in el-Bidayesinde: Yolda giderlerken geceleyin Hav'eb denen bir suyun yanına varmışlardı. Köpekler ulumaya başlamışlardı. Hz. Aişe, bu ulumaları duyunca; "Bu yerin adı nedir?" diye sormuş oradakilere: Hav'eb'dir, deyince ellerini birbirine vurmuş, hatalı olduğunu anlamış ve şöyle demişti: "İnnâ lillâh ve innâ ilayhi raciun. Ben mutlaka geri döneceğim." -Niçin? "Ben, Rasûlullah (s.a.v) kadınlarına şöyle dediğini işittim: "Hav'eb köpeklerinin hanginize uluyacağını keşke bilseydim." Böyle dedikten sonra Hz. Aişe, devesinin omuzları arasına vurarak ıhdırmış ve: "Beni geri götürün. Beni geri götürün. Vallahi ben, Hav'eb suyunun sahibesiyim, demişti." Lakin sonradan Abdullah ibn Zübeyir söylenen yerin Haveb olmadığına Aişe annemizi ikna etmiştir. (İbn Kesir, el Bidaye ven-Nihaye, c. IV, b. 8.)

Ali (r.a), iki ordunun savaşmaması için elinden geleni yapıyor ve böylece aralarında barış imzalanıyor. Fakat savaşın ağzına gelmiş Müslüman ordular gece dinlenmeye çekilince, bu barışın kendileri için iyi sonuçlanmayacağını düşünen isyancılar ve Osman'ın katline sebebiyet veren Emevilerden Mervan gibi kişiler, geceleyin her iki orduya dalarak savaşı tetikliyorlar. Dolayısıyla her iki taraf kendilerine ihanet edildiğini düşünüyor ve savaş iyice alevleniyor.

Bu çarpışmada Talha ve Zübeyir öldürülüyor. Neticede Cemel Savaşı; Aişe taraftarlarının yenilgisiyle son buluyor.

Ali (r.a), savaştan sonra Basra'ya girerek şehir halkının itaatini alır ve amcaoğlu ibn Abbas'ı oraya vali tayin ederek, kendisinin yeni başkent tayin ettiği Ku-fe'ye döner.

Başta Taberi olmak üzere bazı tarihçiler, savaşa sebebiyet veren tüm bu fitnelerin baş aktörünün, suçlusunun İbn Sebe diye bir yahudi olduğunu söylerler. Dolayısıyla sahabeyi ve Aişe annemizi yaşanan tüm bu olumsuz olaylardan aklamaya çalışmaktadırlar. Tabii ki böyle bir algı, Müslüman biri için asla kabul edilemez. İster İbn Sebe adında bir fitnekâr olsun ister olmasın, aklını iyi kullanan oyuna gelmeyecek, yaptıklarını sorgulayacak ve şeytanın fitnesine uymayacaktır.

Nitekim Aişe annemiz bu yanlışını geç de olsa anlamış ve kendisine Nebimizin eşleri için inmiş olan **"evlerinizde karar kılın"** ayeti okununca **"keşke bir yaprak gibi unutulup gitseydim"** dediği, devamlı ağladığı ve bir daha hücrelerinden çıkmadığı rivayet edilmektedir.¹⁷

b. Sıffin Savaşı

Ali (r.a), Mekke ve Basra'daki muhaliflerini Cemel Savaşında etkisiz hale getirdikten 6 ay sonra Şam'daki muhalifi Muaviye üzerine sefer düzenledi. Tabii

17 İbn Sad: 'a.g.e.', VIII. 64.

seferden önce kendisine sık sık mektup yollayarak, görevinden istifa etmesi için telkinde bulunmuştu. Fakat Muaviye bu mektupların hiçbirini önemsemedi, Osman'ın kanını bahane ederek kendi makamını korumaya çalışmıştır. Artık savaş kaçınılmaz bir hal alıyor ve ordu kızgın bir savaşa tutuşuyordu.

Muaviye'nin yenildiğini gören Amr b. As, Ali'nin ordusunu durdurabilecek bir yönteme başvuruyor. Mushaflara "Hüküm Allah'ındır!" ayetini yazarak mızraklarının ucuna takıyor ve "Allah'ın Kitabı aramızda hakem olsun!" şiarlarını seslendirmeye başlıyorlar. Ali'nin ordusundaki birtakım cahiller bu sözlerden etkilenerek, savaşın durması için Ali'ye baskı uyguluyorlar. Nitekim, bu savaştan önce Amr Muaviye'ye şöyle demiştir:

"Sakin ordundaki asker sayısının çokluğuna güvenme. Dua et ki, Ali'nin ordusunda cahillerin sayısı çok olsun!"¹⁸

Amr'ın bu hilesi Ali (r.a) tarafında-ki cahilleri etkileyince, ordusundaki askerlerine Ali şöyle bağıyor:

"Ey Allah'ın kulları! Düşmanınıza karşı savaşmaya devam edin. Ben Muaviye'yi, Amr'ı, İbn Ebi Muayt'ı, İbn Ebi Serh'i ve Dahhak'ı çok iyi tanırım. Onların din ile Kur'an'la ilgileri yoktur. Ben onları sizden daha iyi bilirim, çünkü çocukken beraberdik ve büyüdükten sonra da beraber vakit geçirdik. Onlar çocukken de çok kötü ve şer idiler. Size yazıklar olsun, aldanmayın! Vallahi bu Kur'an sayfalarını sırf sizi aldatmak ve size karşı tuzak kurmak için

havaya kaldırmışlardır."¹⁹

Allah'ın Kitab'ı ellerinde olduğu halde yani bir işte Allah'ın emri olduğu halde buna rağmen son kararı kendi seçtikleri hakemin vermesini isteyen ilk Müslüman(!) fırka Hârici fırkası olmuştur. Kendilerinden önceki Ehl-i Kitab'ın hatasını tekrarlayan ilk fırka da bu fırkadır:

"Ellerinde Tevrat, içinde de Allah'ın hükmü varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyor sonra da yüz çeviriyorlar? Bunlar inanıp güvenmiş kimseler değildir." (Mâide 5/43)

Onlar, Kur'an'ın isyancılara karşı açık hükmünü görmeden, tekrar "Allah'ın Kitab'ı aramızda hakem olsun!",

"Hüküm Allah'ındır!"-diyerek Allah'ın isyancılar için uygulanması gereken hükmüne her iki taraftan bir hakem seçerek, aralarındaki hükmü insanlara bıraktılar.

İmam Ali, her ne kadar da "Şu anda Allah'ın verdiği hükmü uyguluyoruz!", "Bunun hükmünü Allah vermiştir!"²⁰ dese de cahil tayfasını susturamadı.²¹

Kur'an'la yeni tanışmış ve çoğunluğu gençlerden oluşan bu tayfa, sonradan hakem olayı ile ilgili yaptıkları yanlış anlaşarak Ali'ye: "Biz tövbe ettik, sen de tövbe et!" dediler. Ali ise "ben tövbe edecek bir yanlış yapmadım" dedi ve bunun üzerine Ali'yi tekfir ederek ordusundan ayrıldılar. Bu sebeple onlara "Hariciler"

19 Taberi, a.g.e., V. 49; Geniş bilgi için bkz. Mehmet Azimli, a.g.e., s. 117-122.

20 Bkz. Mâide, 5/33.

21 Geniş bilgi için bkz. Aydın Mülâyim, Kur'an'da Din Adamları, Süleymaniye Vakfı Yayınları.

18 İbn Sad: 'a.g.e.', IV. 258.

denmiştir. Bunlar kendi aralarından birini emir seçerek, Kur'an'dan bildikleri ayet parçalarıyla Allah adına hüküm vermeye ve kendilerine katılmayan diğer Müslümanları ve liderleri tekfir etmeye başladılar.²²

Dolayısıyla Ali (r.a), avucunun içinde olan zaferi, ordusundaki cahiller yüzünden kaybeder ve eli boş bir şekilde yeniden Kufe'ye dönmek zorunda kalır. Bu savaşta, Ali'nin sadık dostu Ammar bin Yasir şehid edilir ve onun bu şehadeti üzerinden birçok söyleniler yayılır. Bunlardan en meşhuru, Ali'nin haklılığını göstermek için Nebimiz adından hem Ehl-i Sünnet hem de Şii kaynaklarında geçen şu sözdür: "Ammar'ı isyancı, azgın bir topluluk öldürecektir."²³

Biz, Muaviye'yi ne kadar yanlış bir konumda olursa olsun uydurma rivayetlerle değil, yaptığı eylemlerle değerlendirmeliyiz. Hz. Ali'nin Muaviye'ye karşı konunun bu tür uydurmalara ihtiyaç duymayacak kadar net olduğunu da söylemeliyiz.²⁴

Ehl-i Sünnet kaynaklarında bu gibi hadisler mevcut olmasına rağmen Muaviye, Amr b. As ve Mervan gibilerini sahabe kategorisine dahil ettikleri için işin içinden çıkamamış ve: "Her iki taraf da haklıdır" demişlerdir. Sahabe tanımını yanlış kullanan Ehl-i Sünnet neredeyse onları Şii'lerin imamlarını kutsadıkları gibi kutsama yoluna gitmişlerdir. Böyle bir tutum tabii ki, Sünni ve Şii'ler arasındaki kutuplaşmayı ve nefreti biraz daha derinleştirmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in bize eski ümmetlerle ilgili ilettiği bu mesajı doğru anlamalıyız:

"Onlar bir toplumdu geldi geçti. Onların kazandığı

onlara, sizin kazandığınız size! Onların yaptıkları size sorulmayacaktır." (Bakara 2/134-141)

Bu onların yaptıklarını sorgulamamak, yaptıklarını tahlil etmemek, yanlış ve doğrularını görmemek, göstermemek ve ders çıkarmamak anlamında değildir. Aksi takdirde onların örneğini bize sunmasının hiçbir anlamı olmazdı. Dolayısıyla onların davasını günümüze taşımak, hatta inanç konusu ederek hilafetin sadece Ali ve onun soyunun hakkı olduğunu söylemek, karşı tarafı açıktan ya da gizlice küfürle itham etmek demektir. Nitekim Şia da bunu yapmakta ve imameti imanın şartı saymaktadır.²⁵

Onlar, bu iddialarını ispat için Ali'nin hilafetiyle alakası olmayan ayetleri ve Nebimize nispet edilen hadisleri delil gibi sunmak suretiyle Müslümanlar arasında tarihte kalmış kavgayı yeniden günümüze taşımaktadırlar. İşte, bu yüzden Cemel hadisesi sadece tarihi bir olay olmaktan çıkıp mezheplerin siyasî

ve itikadî değerlendirmeleri sonucu tartışılan, eleştirilen ve taraf belirleyen bir soruna dönüşmüştür.

Ali (r.a), Sıffin Savaşından sonra kendisini ve Müslümanları tekfir eden Haricilerle uğraşmak zorunda kaldı. Böylece Muaviye'ye karşı yeniden ordu toplamayı başaramadı ve elinde olan bölgelerin de çoğunu kaybetmeye başladı. Karar kıldığı Kufe'nin istikrarsız halkıyla uğraştı durdu. Sonunda Ali (r.a) şöyle dua etti:

"Allah'ım, ben onlardan bıktım, onlar da benden bıktı. Ben onlardan usandım, onlar da benden usandı. Beni onlardan kurtar, onları da benden."²⁶

22 Muhammed Ebu Zehra, İslâm'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, Tercüme, Şener Abdülkadir, Hisar Yay., Beyazıt-İstanbul, t.y. s. 78.

23 Buhârî, "İmân", 20; Müslim, "Fiten", 70-71.

24 Mehmet Azimli, a.g.e., s. 125.

25 Cafer es-Sâdık'a nispet edilen bir rivayet şöyle: "Biz, Allah'ın itâatı farz kıldığı kimseleriz. Ancak bizi tanıyanlar kurtuluşa erer. Bizi tanımayanlar mazur değildir. Bizim imâmetimize inanan mü'min, inkar eden ise kâfirdir. Bizi tanımayan, ama inkar da etmeyen kimse, Allah'ın bize edilmesini farz kıldığı itâatı yerine getirip hidayete kavuşuncaya kadar delâlettedir." (Ethem Ruhi Fiğlali, İmâmiyye Şia'sı, İstanbul, 1984, s. 216.)

26 İbn Abdurrezzak, el Musannef, 10/154; İbn Sad, Tabakat, III, s. 35.

Ali (r.a)'ın Şehadeti

O günlerde Haricilerden üç kişi Kufe mescidinde oturmuş, Müslümanlar arasındaki durumu kendi aralarında müzakere ediyorlardı. Bunlar Nehrevan savaşından kaçıp sağ kurtulanlardı.²⁷ Tüm olup bitenlerden üç kişiyi; Ali (r.a), Muaviye ve Amr b. As'ı sorumlu tutuyorlardı. Çözümü, bunları öldürmekte buldular ve Abdurrahman ibn Mülcem, "Ben Ali'yi öldüreyim", dedi. Diğerleri de her biri Muaviye ve Amr b. As'ı öldürmekte anlaştılar.²⁸

Cuma sabahı Ali (r.a) camiye girerken ibn Mülcem arkadan kılıcıyla Ali'ye saldırdı ve başından ağır yaraladı. Bunu yaparken de "Hüküm Allah'ındır!" diye bağırды. Kaçmaya çalışırken yakalandı ve kendisini Ali'nin huzuruna getirdiler.²⁹

Ali (r.a) ibn Mülcem'e:
"Niçin böyle bir iş yaptın?" diye sordu.
O da:
"Senin

kanını helal gördüm. Çünkü sen çok kan akıttın, çok adam öldürdün." dedi.³⁰

Bir başka rivayette: "Ben, kırk gün durmadan kılıcımı bile dim ve Allah'tan bu kılıcım ile yaratıklarının en kötüsünü öldürmesini diledim."³¹

Ali de ona cevaben: "Öyle sanıyorum ki, bu kılıçla mutlaka sen öldürüleceksin ve yine sanıyorum ki sen, Allah'ın yaratıklarının en şerlisisin." Sonra yakınlarına dönerek: "Ölürsem onu öldürün. Aşırı gitmeyin. Zira aşırı gidenleri Allah sevmez." dedi.³²

Ali (r.a)'ın hadiseden üç gün sonra Hicret'in kırkinci senesi, Ramazan ayında, 63 yaşında vefat ettiği söylenir. Hilafette 4 yıl 9 ay kaldığı ve bu süreç içerisinde hep kendi konumunu savunmak ve karşı gelenlerle mücadele etmek zorunda kaldığı gözükmektedir.³³

Ali (r.a), ilmi, adaleti ve takvasıyla tartışılmaz konumda olan bir şahsiyettir. Onun bu özellikleri barındırmasından dolayı kendisine "Kerremallâhu veche/Allah'ın yüzünü yücelttiği" şahıs denir. Allah, ahirette bizi kendisine komşu eylesin!

27 Ali ve Hariciler arasındaki savaş bu bölgede yapıldığı için adına Nehrevan savaşı denir.

28 İbn Kesir, el Bidaye ven-Nihaye, c. II, b. 10; Taberi, a.g.e., IV, s. 70.

29 İbn Kesir, a.g.e., c. II, b. 10.

30 Taberi, a.g.e., IV, s. 70.

31 İbn Kesir, a.g.e., c. II, b. 10.

32 Ali Muhamme Sallabi, "Hz. Ali Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi", Ravza Yay., s. 707.

33 İbn Kesir, a.g.e., c. II, b. 10; Taberi, a.g.e., s. 71.